

UITGELICHT: WATERRECREATIE }

De gereconstrueerde Palendijk bij Bunschoten. In de 15e eeuw lagen er overal palendijken langs de Zuiderzee. Met deze reconstructie maakt het waterschap een stukje geschiedenis beleefbaar (foto: waterschap Vallei en Veluwe).

Waterschappen en cultureel erfgoed

Visitekaartje voor de organisatie

Wat heeft een waterschap met cultureel erfgoed? Met deze vraag verkende Erfgoedvereniging Heemschut de relatie tussen waterschappen en cultureel erfgoed. De uitkomst van deze verkenning deelde Heemschut met de themagroep Archeologie en Cultuurhistorie, één van de werkgroepen van de Unie van Waterschappen.

DOOR AKKE DE VRIES-OOSTERVEEN

Erfgoedvereniging Heemschut is een belangenorganisatie die al meer dan honderd jaar opkomt voor een zorgvuldige omgang met het culturele erfgoed dat ons land rijk is. De vereniging zet zich in voor de bescherming van waardevolle cultuurhistorische objecten en gebieden. Ook waterschappen zijn eigenaar en/of beheerder van dit soort objecten en gebieden. Denk aan monumentale sluiscomplexen, karakteristieke historische dijken en talloze historische objecten zoals dijkwachtershuisjes en stuwen, maar ook aan oude landschappelijke structuren zoals het watersysteem bij een kasteel. Veel van die objecten hebben een (rijks)monumentenstatus, die een zorgplicht impliceert. Sommige waterschappen hebben UNESCO-werelderfgoed in huis, zoals het Ir. D.F. Woudagemaal van het Waterschap Fryslân.

Presentatie en beleidsontwikkeling

De verkenning beoogde praktische basisinformatie

over de relatie tussen waterschappen en cultureel erfgoed bijeen te brengen. Het resultaat in de vorm van een rapport biedt een overzicht en maakt onderlinge vergelijking tussen de waterschappen mogelijk. Tijdens de verkenning is op twee aspecten ingegaan: presentatie en beleidsontwikkeling met betrekking tot cultureel erfgoed. In de verkenning zijn de websites en waterbeheerplannen van alle waterschappen onder de loep genomen en zijn gesprekken gevoerd met waterschapsmedewerkers. Onderzocht is hoe waterschappen cultureel erfgoed presenteren, zowel digitaal als fysiek. Wat waterschappen laten zien van het eigen erfgoed is een eerste indicatie hoe bewust waterschappen zijn van het cultureel erfgoed. Daarbij is gelet

op verschillende categorieën erfgoed. Dit zijn het historisch archief, roerende zaken (bijvoorbeeld de inventaris van een gemeenlandshuis, historische instrumenten) en het ruimtelijk erfgoed (archeologie, gebouwd erfgoed, historische landschappen). Hoe digitaal toegankelijk is de informatie over erfgoed? Opvallend is dat er geen uniform beeld is van wat waterschappen onder cultureel erfgoed verstaan. Een bezoek aan de websites van de waterschappen leert dat er grote verschillen zijn in erfgoedpresentatie.

Vertrekpunt voor ontwikkelingen

Informatie over het historisch archief is ook voor de eigen medewerkers, zoals gebiedsadviseurs, van belang en zou gemakkelijk te

vinden moeten zijn. Historische informatie is een onderdeel van gebiedskennis en kan een vertrekpunt zijn voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Bij de acht waterschappen die zelf het historisch archief beheren is deze informatie goed ontsloten. Dertien waterschappen hebben het historisch archief elders ondergebracht. Zes van deze dertien waterschappen geven geen informatie op de website over het historisch archief. De collectie van roerende zaken is bij twee waterschappen digitaal ontsloten. Op de websites van de overige waterschappen is over dit onderwerp geen informatie te vinden.

Informatie verstopt

Bij de informatie op websites over het ruimtelijk erfgoed ligt de nadruk op het gebouwde erfgoed. Archeologie en landschap worden niet of nauwelijks als erfgoed getoond. Drie waterschappen gebruikten een inventarisatie van gebouwd erfgoed voor het maken van een interactieve kaartlaag over aanwezig erfgoed, die meteen op de startpagina zichtbaar is. Doorklikken levert achtergrondin-

Het gemaal Veneriete uit 1961 was open voor publiek tijdens de Open Monumentendag in 2016 (foto waterschap Drents Overijsselse Delta).

vanzelfsprekend. Een aantal waterschappen doet mee met de jaarlijks georganiseerde landelijke Open

gezet worden. Bij veel waterschappen is geen aanspreekpunt voor cultureel erfgoed of is het onduidelijk wie er over erfgoed gaat. Omgaan met ruimtelijk erfgoed wordt vaak ad hoc tijdens de projecten ingevuld. De vraag die bij een aantal waterschappen leeft is: wat is het nut van erfgoedbeleid, wat levert het op? Zeven waterschappen hebben erfgoedbeleid opgesteld, bij een aantal waterschappen is het in de maak.

Opvallend is dat er geen uniform beeld is van wat waterschappen onder cultureel erfgoed verstaan

formatie op over de individuele plekken, zoals datering en functie. Op de websites van andere waterschappen is informatie over cultureel erfgoed veel moeilijker te vinden. Dit zit verstopt onder thema's zoals ons werk, recreatie, mooie plekken. Twee waterschappen bieden informatie over erfgoed aan via een aparte website. Er zijn ook waterschappen die op de website geen informatie over cultureel erfgoed aanbieden. Het fysiek openstellen van culturele monumenten voor publiek is niet

Monumentendagen. Maar informatie daarover is dan in sommige gevallen niet op de website opgenomen. Twee waterschappen hebben een permanent bezoekerscentrum ingericht.

Geen aanspreekpunt

Inventarisaties van het aanwezige erfgoed vormen het vertrekpunt voor het opstellen van beleid. Veel inventarisaties zijn verouderd en er is geen capaciteit voor actualisatie. De vervolgstap in de vorm van het uitwerken naar beleid kan dan niet

Visitekaartje

Aandacht voor cultureel erfgoed kan een visitekaartje zijn voor de organisatie. Het openstellen van monumenten, het vertellen van het historische verhaal is een manier om de band met de achterban te versterken. Zoals eerder in dit tijdschrift besproken (Beleidsmatig handelen waterschapserfgoed, juli/augustus 2016) heeft beleid voor erfgoed grote voordelen. Waterschappen kunnen veel van elkaar leren wat betreft de omgang met cultureel erfgoed. Het Heemschut-rapport kan daarbij handig zijn.

Akke de Vries-Oosterveen is zelfstandig erfgoedsspecialist. akke@waterfabriek.eu

Het rapport 'Erfgoedvereniging Heemschut en waterschapserfgoed – een verkenning (juli 2017)' is opvraagbaar bij Erfgoedvereniging Heemschut, info@heemschut.nl